

MAŁGORZATA KUDZIN-BORKOWSKA

ORCID: 0000-0002-5816-3676

DOI: 10.4467/20801335PBW.21.014.13571

Marek Górka, *Istota bezpieczeństwa cybernetycznego w polityce państw Grupy Wyszehradzkiej w latach 2013–2017*¹

Marek Górka w pionierskiej monografii na temat bezpieczeństwa cybernetycznego państw Grupy Wyszehradzkiej (dalej: Grupa V4) podjął rozważania nad wieloma ważnymi problemami informacyjnego i informatycznego ładu naszych czasów. Autor określił ramy chronologiczne swoich dociekań na lata 2013–2017, jednak w wielu miejscach wykracza poza wyznaczoną cezurę czasową z uwagi na konieczność dogłębnego wyjaśnienia przyczyn wybranych zjawisk, wydarzeń i ich konsekwencji. Praca ma charakter interdyscyplinarny, obejmuje obszar polityczny, społeczny i gospodarczy funkcjonowania Grupy V4. Monografia składa się ze wstępu oraz pięciu rozdziałów poświęconych kolejno: cyberbezpieczeństwu NATO i Unii Europejskiej, bezpieczeństwu państw członkowskich Grupy V4, cyberzagrożeniom, technologiom informacyjnym oraz perspektywom polityki cyberbezpieczeństwa państw Grupy V4. Całości pracy dopełniają obszerna bibliografia, wykaz stosowanych skrótów i zbior aneksów z danymi tabelarycznymi.

Książka liczy 340 stron. Objętość dwóch pierwszych rozdziałów jest zbliżona (67 i 68 stron), podobnie trzeciego i czwartego (47 i 43 strony), ostatni rozdział jest najkrótszy (29 stron). Zakończenie liczy siedem stron. Bibliografia jest podzielona właściwie, złożona z 26 stron, a aneksy z 22 stron, co razem stanowi 12 proc. objętości książki. W bibliografii zaskakuje brak wartościowych pozycji autorstwa Wojciecha Gizickiego i Iwony Pawlikowskiej. Pojawia się też błędny zapis niektórych pozycji, np. monografii nr 25.

We wstępie liczącym niemal 14 stron autor uznaje, że Grupa V4 jest najbardziej dynamiczną organizacją w subregionie Europy Środkowej. Podkreśla zasadniczy cel współpracy państw członkowskich Grupy V4, którym jest założenie, że sąsiedztwo

¹ M. Górka, *Istota bezpieczeństwa cybernetycznego w polityce państw Grupy Wyszehradzkiej w latach 2013–2017*, Warszawa 2019, 340 s.

geograficzne powinno stanowić podstawę do zbliżonego postrzegania bezpieczeństwa i wspólnego, solidarnego działania na jego rzecz. Zmiany gospodarcze, polityczne i społeczne, które zachodzą w państwach Grupy V4, są postrzegane przez opinię międzynarodową jako wzorowy przykład transformacji w Europie Środkowo-Wschodniej. Cyberprzestrzeń jest niezbędna do prawidłowego funkcjonowania państwa i społeczeństwa. Z uwagi na globalny zasięg Internetu niektóre podmioty polityczne usiłują wykorzystywać cyberprzestrzeń do osiągania własnych celów.

Zdaniem Marka Górki wykorzystanie cybertechnologii wzrosło w pierwszej dekadzie XXI w., a nabierający tempa proces cyberrewolucji powoduje konieczność wprowadzenia zmian w zarządzaniu bezpieczeństwem państwa. W 2014 r. pojawiła się potrzeba określenia nowego kierunku współpracy Polski, Słowacji, Czech i Węgier m.in. na płaszczyźnie polityki bezpieczeństwa cybernetycznego. Wszystkie państwa członkowskie Grupy V4 podkreślają ogromne znaczenie cyberbezpieczeństwa, czemu dają wyraz w dokumentach i programach strategicznych. Autor w zdecydowany sposób stawia tezę, że mimo deklaracji współpracy poszczególne państwa różnie postrzegają zagrożenia płynące z cyberprzestrzeni, a tym samym ich zaangażowanie w rozwój technologiczny jest odmienne.

Autor podkreśla we wstępie, że obszar badań podjętych w monografii jest złożony i interdyscyplinarny. Jako główny cel pracy wskazuje analizę różnych aspektów polityki cyberbezpieczeństwa państw członkowskich Grupy V4, z uwzględnieniem ich funkcjonowania w ramach NATO i Unii Europejskiej. Ponadto wyodrębnia cztery dodatkowe cele badawcze, które są *de facto* problemami szczegółowymi. Jeden z nich dotyczy różnic i podobieństw w definiowaniu i prowadzeniu polityki cyberbezpieczeństwa w Grupie V4. Marek Górka podjął próbę weryfikacji pięciu hipotez badawczych, które dotyczą cyberbezpieczeństwa, cyberzagrożeń i wyzwania dla polityki w Europie Środkowej, a szczególnie w Grupie V4.

Rozdział pierwszy jest złożony z dwóch części, które dotyczą polityki bezpieczeństwa cybernetycznego NATO i UE. Jego treść obejmuje opis i ocenę starań instytucjonalno-prawnych tych organizacji w celu włączenia bezpieczeństwa cybernetycznego do głównego kierunku ich działań. Autor wyraźnie wskazuje etapy ewolucji cyberbezpieczeństwa, które weryfikowały sprawność instytucjonalną obu organizacji wobec nowych wyzwań, jakie stanowią cyberzagrożenia.

W rozdziale drugim, pt. *Uwarunkowania cybernetyczne i pozacybernetyczne państw Grupy Wyszehradzkiej*, Górka prezentuje politykę Grupy V4, poczynając od jej genezy i uwarunkowań historycznych. Przedstawia klasyfikację polityki państw Grupy V4 i charakteryzuje ich aktywności w kontekście celów formułowanych podczas poszczególnych prezydencji. Górka wyodrębnia najważniejsze inicjatywy międzynarodowe, które miały odzwierciedlenie w publikowanych dokumentach stanowiących materiał do określenia polityki cyberbezpieczeństwa państw Grupy V4. W ostatniej części tego rozdziału autor omawia strategię cyberbezpieczeństwa poszczególnych państw Grupy V4 i przedstawia analizę ich wydatków budżetowych w tym zakresie.

Rozdział trzeci, zatytułowany *Cyberzagrożenia jako czynniki kształtujące politykę państw Grupy Wyszehradzkiej*, składa się z dwóch części. Pierwsza stanowi charakterystykę ataków cybernetycznych i barier badawczych w analizie cyberzagrożeń. W drugiej autor omawia wybrane cyberataki i ich konsekwencje na obszarze państw Grupy V4 oraz czynniki określające cyberatak jako zjawisko polityczne. Dużo uwagi Autor poświęca rodzajom cyberincydentów w Grupie V4 oraz wymianie informacji na temat cyberzagrożeń między wybranymi podmiotami. Górka wysuwa słuszny wniosek, że dezinformacja stanowi niemałe wyzwanie dla polityki państw Grupy V4. Współpraca między państwami członkowskimi tej Grupy w zakresie wymiany specjalistycznej wiedzy na temat bezpieczeństwa informacji odgrywa ważną rolę w zwalczaniu cyberzagrożeń. Zdaniem autora polityka cyberbezpieczeństwa państw Grupy V4 ma charakter pasywny, a aktywność w tej dziedzinie można dostrzec wyłącznie podczas realizacji zadań wynikających z przynależności do Unii Europejskiej.

W rozdziale czwartym, który został poświęcony technologiom informacyjno-komunikacyjnym (dalej: ICT) w polityce cyberbezpieczeństwa państw członkowskich Grupy V4, autor charakteryzuje regiony europejskie w tym kontekście. Podkreśla znaczenie rozwoju ICT zarówno na płaszczyźnie społecznej, jak i gospodarczej. Za pomocą analizy porównawczej Górka starannie i szczegółowo zbadał cztery najważniejsze obszary w celu wskazania podobieństw i różnic w dziedzinie ICT między państwami Grupy V4 a innymi członkami UE. W części pierwszej autor analizuje wskaźniki zawarte w programie Europejskiej Agendy Cyfrowej, które pozwalają scharakteryzować stopień rozwoju ICT w państwach Grupy V4. Druga część stanowi kontynuację analizy postępu cyfrowego wśród państw członkowskich Unii Europejskiej w odniesieniu do indeksu gospodarki cyfrowej i społeczeństwa cyfrowego (DESI). W części trzeciej autor bada wskaźniki, które charakteryzują poziom innowacji w zakresie ICT w państwach Unii Europejskiej. Na tej podstawie określa pozycje państw Grupy V4 w tym obszarze. W części czwartej koncentruje się na czynnikach determinujących funkcjonowanie społeczeństwa cyfrowego, m.in. działaniu i stosowaniu ICT, popularności cyberusług, edukacji, rozwoju technologii, liczbie cyberużytkowników. Obszerna i precyzyjna analiza dokonana w tym rozdziale jest niezwykle wartościowa dla literatury przedmiotu z uwagi na charakterystykę członków Grupy V4 pod kątem wykorzystania ICT. Autor dobitnie podkreśla w wynikach analizy, że państwa członkowskie Grupy V4 w związku z rozwojem społeczeństwa cyfrowego osiągnęły znaczny postęp, ale ich wyniki są zwykle niższe od średnich norm Unii Europejskiej. Ponadto państwa Grupy V4 wykazują wiele podobieństw w obszarze korzystania z cybertechnologii, jednak Słowacja i Czechy prezentują częściej wyższy poziom zaawansowania ICT od Węgier i Polski.

Ostatni rozdział dotyczy perspektyw polityki cyberbezpieczeństwa państw Grupy V4. Autor udowadnia w nim na podstawie szczegółowych badań, że w poszczególnych państwach Grupy V4 profile cybernetyczne różnią się z uwagi na postrzeganie cyberbezpieczeństwa i kulturę polityczną. Dlatego trudno stwierdzić, że Grupa działała jak podmiot jednolity. Na uwagę zasługują cyberstrategie poszczególnych państw członkowskich Grupy V4, których podstawowym zadaniem jest

wzmocnienie krajowego bezpieczeństwa cybernetycznego i określenie działań prowadzących do skutecznego uczestnictwa w organizacjach międzynarodowych. Autor wyraźnie zaznacza, że różne jest postrzeganie i definiowanie cyberbezpieczeństwa w tych strategiach. Jednak wszystkie państwa członkowskie zapowiedziały w tych dokumentach doskonalenie krajowych zdolności w zakresie obrony cybernetycznej oraz zwiększenie środków na ten cel. Element, który występuje we wszystkich strategiach, to nacisk na edukację i badania naukowe w dziedzinie cyberbezpieczeństwa.

Zarówno język, styl, jak i składnia prezentowane w książce Marka Górki są poprawne, choć w wielu miejscach zdarzają się błędy, co świadczy o braku starannej korekty. Terminologia odnosząca się do kwestii ogólnych, jak administrowanie czy rządzenie państwem, nie zawsze jest odpowiednia. Projekt graficzny okładki wyraźnie sugeruje, że książka dotyczy państw Grupy V4. Niepokojące skojarzenia może wywołać jedynie kolorystyka (czerwona) mapy konturowej.

Autor pracy osiągnął wszystkie zamierzone cele badawcze wymienione we wstępie. Na podstawie przeprowadzonych badań scharakteryzował politykę bezpieczeństwa cybernetycznego państw Grupy V4 i wykazał, że jest ona niejako konsekwencją wzajemnych zależności między podmiotami państwowymi, prywatnymi oraz organizacjami pozarządowymi. Udowodnił też, że gwarancją poprawy cyberbezpieczeństwa w poszczególnych państwach członkowskich i w Grupie V4 jako całości jest współpraca sektora państwowego, prywatnego, naukowego i sił zbrojnych.

Monografia wpisuje się w nurt rozważań na temat bezpieczeństwa i polityki Grupy Wyszehradzkiej. Stanowi uzupełnienie i kontynuację refleksji naukowych, które zaprezentowano m.in. w pracach: *Współpraca regionalna państw Grupy Wyszehradzkiej: doświadczenia i perspektywy* autorstwa Anny Czyż (Katowice 2018), *Państwa Grupy Wyszehradzkiej: pomiędzy przeszłością a teraźniejszością. Wybrane aspekty polityki wewnętrznej i zagranicznej* Anny Czyż i Sebastiana Kubasa (Katowice 2014). Książka powinna zainteresować środowiska akademickie i polityczne. Może stanowić cenne źródło wiedzy dla funkcjonariuszy służb policyjnych.

Zamiarem autora było, aby praca uzupełniła literaturę przedmiotu i korespondowała z debatą na temat bezpieczeństwa cybernetycznego, która jest prowadzona na arenie międzynarodowej. Powstanie Grupy V4 miało gwarantować dynamiczną współpracę gospodarczą, polityczną i społeczną jej członków. W tym roku przypada 30. rocznica jej utworzenia, co jest dobrym pretekstem, aby monografię polecić każdemu czytelnikowi, którego interesują zagadnienia związane z tym subregionem. Publikacja Marka Górki stanowi istotny wkład w rozwój badań dotyczących Grupy Wyszehradzkiej.